

Handreiking toepassing van PFOA houdende grond Drechtsteden e.o.¹

Van Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
Dossier PFOA in bodem Zaaknummer Z-17-326051 Kenmerk
Datum 3 november 2017

Inleiding

Op 26 september 2017 heeft Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ) een memo gepubliceerd omtrent perfluorooctaan zuur (PFOA) en GenX² in de bodem van de Drechtsteden en omgeving. Dit memo had als doel om gemeenten en omgevingsdiensten te informeren over de aanwezigheid van licht verhoogde gehalten aan PFOA in de bodem van de Drechtsteden en ruime omgeving en de gevolgen hiervan voor met name hergebruik van grond. Dit memo heeft in de periode na verschijnen zijn weg gevonden naar de markt (adviesbureaus, aannemers, grondbanken etc.).

Ongereguleerd hergebruik van PFOA houdende grond kan namelijk leiden tot nieuwe bodemverontreinigingen met PFOA op plaatsen die nu nog vrij zijn van PFOA. Conform artikel 13 van de Wet bodembescherming (zorgplichtartikel) is dit niet toegestaan.

In onderhavige notitie wordt een en ander nader toegelicht en wordt aangegeven op welke manier zodanig kan worden omgegaan met PFOA houdende grond dat wordt voldaan aan het zorgplichtbeginsel.

Deze handreiking beschrijft de vaste uitvoeringspraktijk die OZHZ en betreffende gemeenten¹ vanaf heden volgen met betrekking tot toepassing van grond met PFOA en GenX. Dit in afwachting van eventueel beleid en/of nadere regels ter zake.

In deze handreiking wordt de problematiek nader toegelicht. Daarnaast wordt aangegeven hoe met bodemonderzoek moet worden omgegaan, welke toepassingsmogelijkheden bestaan en hoe om te gaan met de eveneens aanwezige verontreiniging met GenX.

Luchtdepositie onderzoek

De chemische fabriek Dupont/Chemours in Dordrecht heeft in de periode 1970 tot 2012 de stof PFOA uitgestoten. In mei 2017 is op basis van het luchtdepositie onderzoek³ bekend geworden dat naar alle waarschijnlijkheid een gedeelte van deze stof in de omgeving van de fabriek is neergeslagen. Hierdoor worden verhoogde gehalten PFOA in de grond en in het grondwater aangetroffen. In oktober 2017 is dit bevestigd door een depotonderzoek op een locatie in Papendrecht ("Land van Matena").

De aangetroffen gehalten zijn zodanig, dat indien getoetst wordt aan de onlangs door het RIVM afgeleide humane risicogrenzen (scenario 'wonen met tuin' en 'wonen met moestuin') voor PFOA in grond⁴ er geen sprake is van risico's voor de gezondheid van mensen.

¹ De handreiking is van toepassing binnen de gemeenten in de regio Zuid-Holland Zuid die zijn gelegen binnen de contouren van de kaartbijlage. Overige gemeenten kunnen gebruikmaken van deze handreiking.

² GenX is een stoffengroep die bestaat uit meerdere stoffen. Voor bodemonderzoek worden de stoffen FRD902 en FRD903 aangehouden.

³ Luchtdepositie onderzoek PFOA en GenX Dordrecht e.o. Expertisecentrum PFAS, 012017/20DDT221-1.17, mei 2017

⁴ Risicogrenzen PFOA voor grond en grondwater. RIVM 2017-0092

Onderstaand zijn de resultaten van bovengenoemde publicaties kort samengevat.

Humane risicogrenzen wonen met (moes)tuin (RIVM 2017-0092)	Risicogrens grond µg/kg ds	Risicogrens grondwater µg/l
Scenario 'wonen met tuin'	674	98
Scenario "wonen met moestuin"	389	56
Levenslange consumptie van 2 liter ongezuiverd grondwater per dag		0,39

Maximaal gemeten gehalten per deellocatie* (Expertisecentrum PFAS, mei 2017)	Maximaal gemeten gehalten grond (µg/kg ds)	Maximaal gemeten gehalten grondwater (µg/l)
Zone 1 (buitenste zone)**	20	0,19
Zone 2 (middelste zone)**	Geen meetwaarden ***	Geen meetwaarden ***
Zone 3 (binnenste zone)**	120	25

* binnen de onderzochte deellocaties variëren de gehalten sterk. De onderzochte locatie zijn gelegen buiten het bedrijfsterrein van Chemours.

** zie bijlage.

*** vanwege de keuze van de zones (zie onder "toepassing van grond") zijn er in deze zone geen meetwaarden Beschikbaar.

In de bijlage is een schatting aangegeven van de mogelijke omvang van het met PFOA verontreinigde gebied. De daadwerkelijke omvang moet nog door middel van aanvullend bodemdepositieonderzoek worden bepaald. In het najaar van 2017 zal worden gestart met dit onderzoek. Dit onderzoek duurt naar verwachting minimaal zes maanden.

De in de bijlage en bovenstaande tabel genoemde zones worden nader toegelicht onder het kopje handreiking voor toepassing van met PFOA houdende grond.

Effecten bodemverontreiniging op hergebruiksmogelijkheden van grond.

Conform de regels voor hergebruik van grond (Besluit bodemkwaliteit en Regeling bodemkwaliteit – Bbk en Rbk) kan verontreinigde grond onder voorwaarden worden hergebruikt indien er voor de betreffende verontreiniging hergebruiksnormen zijn vastgesteld. PFOA en GenX, alhoewel potentieel schadelijk voor mens en milieu, zijn in Bbk en Rbk niet opgenomen en derhalve ontbreken ook concrete hergebruiksnormen. Beperkingen in het toepassen van grond met PFOA en GenX vloeien (bij afwezigheid van zo'n specifieke regeling voor hergebruik) voort uit de zorgplicht van art. 7 Bbk. Ter invulling van die zorgplicht wordt in deze handreiking aangegeven welke toepassingen binnen de betreffende gemeenten in overeenstemming met Bbk en Rbk mogelijk worden geacht.

Handreiking voor toepassing van met PFOA houdende grond

In overleg tussen beleidsmedewerkers van gemeenten Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Alblasserdam en bodemdeskundigen van OZHZ, DCMR, GGD, provincie Zuid-Holland en het Expertisecentrum PFAS is onderstaande handreiking opgesteld.

De handreiking zal gelden voor het toepassen van met PFOA verontreinigde grond in gemeenten die hebben ingestemd met de handreiking. In de gemeenten die niet instemmen met de handreiking kan geen PFOA-houdende grond worden toegepast.

- Bodemonderzoek ten behoeve van hergebruik van grond

Als basis voor de landelijke regels voor hergebruik van grond geldt dat de kwaliteit van de toe te passen grond bekend moet zijn. Vertaald naar de huidige situatie betekent dit dat hergebruik van grond afkomstig uit de in de bijlage aangegeven zones alleen kan plaatsvinden als de vrijkomende grond tevens is onderzocht op PFOA. Indien uit onderzoek blijkt dat er in de grond geen PFOA in gehalten boven de detectiegrens worden gemeten, geldt voor de betreffende grond het reguliere van toepassing zijnde hergebruiksbeleid. Dit beleid geldt generiek ook voor de andere stoffen dan PFOA (bijvoorbeeld zware metalen).

Vanwege de specifieke stoffeigenschappen gelden voor PFOA enkele bijzondere eisen met betrekking tot monsternamen en analyse. Deze zijn te vinden op <http://www.expertisecentrum-pfas.nl/index.php/nieuws>.

- Toepassing van grond

Uitgangspunt van de landelijke regels voor hergebruik is het zogenaamde stand-still principe. Dit houdt in dat wordt geaccepteerd dat in Nederland op veel plaatsen sprake is van bodemverontreiniging, maar dat het lokale verontreinigingsniveau niet mag toenemen als gevolg van hergebruik van grond. Dit houdt in dat de toepassingslocatie altijd vergelijkbaar of sterker verontreinigd moet zijn dan de herkomstlocatie.

Vertaald naar de huidige situatie met betrekking tot PFOA bevattende grond, houdt dit in dat hergebruik van grond afkomstig uit de in de bijlage aangegeven zones alleen kan plaatsvinden op locaties die even ver van, of dichterbij de verontreinigingsbron zijn gelegen dan de herkomstlocatie. Dit in de verwachting dat de mate van verontreiniging toeneemt naar mate de afstand tot de bron afneemt. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de overheersende windrichting. In de bijlage zijn hiertoe ellipsvormige zones van naar verwachting min of meer gelijke bodemkwaliteit aangegeven. De zones zijn door de deskundigen groep bepaald, en vormen een compromis tussen strikte bewaking van het standstillprincipe en onbeperkte toepassingsruimte.

Naast het bovengenoemde v.w.b. de toepassing van grond bestaan er de volgende mogelijkheden voor het omgaan met vrijkomende PFOA houdende grond:

- Opslag in tijdelijk depot op de herkomstlocatie.
- Opslag in tijdelijk depot elders binnen de zone met naar verwachting gelijke of sterkere mate van verontreiniging (inrichting depot behoeft melding conform besluit bodemkwaliteit).
- Opslag in tijdelijk depot met onder- en bovenafdichting in een naar verwachting minder sterk verontreinigde zone of buiten de verdachte zone (inrichting depot behoeft melding conform besluit bodemkwaliteit).
- Definitieve toepassing in IBC-hergebruikslocatie (schaars).

Het college van de gemeente waarin de grond wordt toegepast is het bevoegd gezag voor hergebruik van grond. Binnen de regio Zuid-Holland Zuid zijn deze taken gemandateerd aan OZHZ.

Relatie PFOA - GenX

Sinds 2013 stoot DuPont/Chemours de aan PFOA verwante stof GenX⁵ uit, die PFOA in het productieproces heeft vervangen. Uit het recent uitgevoerde bodemonderzoeken (zie inleiding) blijkt dat deze stof voorkomt in veel lagere gehalten dan PFOA. Voor GenX bestaan geen bodemrisicogrenswaarden, maar GenX wordt als iets minder toxisch beschouwd dan PFOA (RIVM 2017⁶).

Dit houdt in dat het gerechtvaardigd is om de focus ten aanzien van onderzoeken voornamelijk vooral te leggen bij PFOA. Wel is het zo dat de emissie van GenX voortduurt, waardoor het probleem toeneemt. GenX wordt wel meegenomen in het aanvullend bodemdepositieonderzoek, maar er is voor de looptijd van deze handreiking geen noodzaak om separaat beleid voor hergebruik van grond met GenX vast te stellen. Indien uit de resultaten van toekomstige bodemonderzoeken blijkt dat dit wel noodzakelijk is, zal dit alsnog worden gedaan. Indien binnen een project gemeten gehalten aan GenX getoetst moeten worden, zullen voorlopig de risicogrenswaarden voor PFOA (RIVM 2017-0092) worden gehanteerd.

Effecten op andere bodemaspecten

- Bodemsanering/grondreiniging/storten van grond

Voor zover bekend zijn er nog geen grondreinigers die grond met PFOA kunnen reinigen. Ook zijn er voor zover bekend nog geen stortplaatsen die met PFOA houdende grond kunnen/mogen accepteren. Dit heeft effect op grond die vrijkomt bij een bodemsanering. Het bevoegd gezag van de sanering (B&W Dordrecht voor Dordrechts grondgebied of GS van Zuid-Holland voor overige grondgebied in regio ZHZ) dient hier op toe te zien.

- Bodemtoets bouw ten behoeve van WABO, gronduitgifte door overheden, koop/verkoop.

Ook bij bodemonderzoek ten behoeve van een bouwvergunning binnen de aangegeven zone, geldt dat de grond en het grondwater moet worden onderzocht op PFOA. Dit enerzijds omdat bij bouwwerkzaamheden bijna altijd grond vrijkomt die elders moet worden hergebruikt, en anderzijds omdat PFOA als verdachte stof dient te worden opgenomen in het analysepakket van het onderzoek. Voor dergelijk onderzoek bestaat voornamelijk geen noodzaak om ook op GenX te onderzoeken (zie pagina 3, relatie PFOA - GenX). Voor gronduitgifte en koop/verkoop bestaan geen wettelijke regels ten aanzien van bodemonderzoek. Echter, aangezien gronduitgifte en koop/verkoop vaak leiden tot bouwactiviteiten is het logisch om hiervoor de zelfde onderzoeksstrategie te hanteren als voor bodemonderzoek ten behoeve van een bouwvergunning.

Vervolgproces

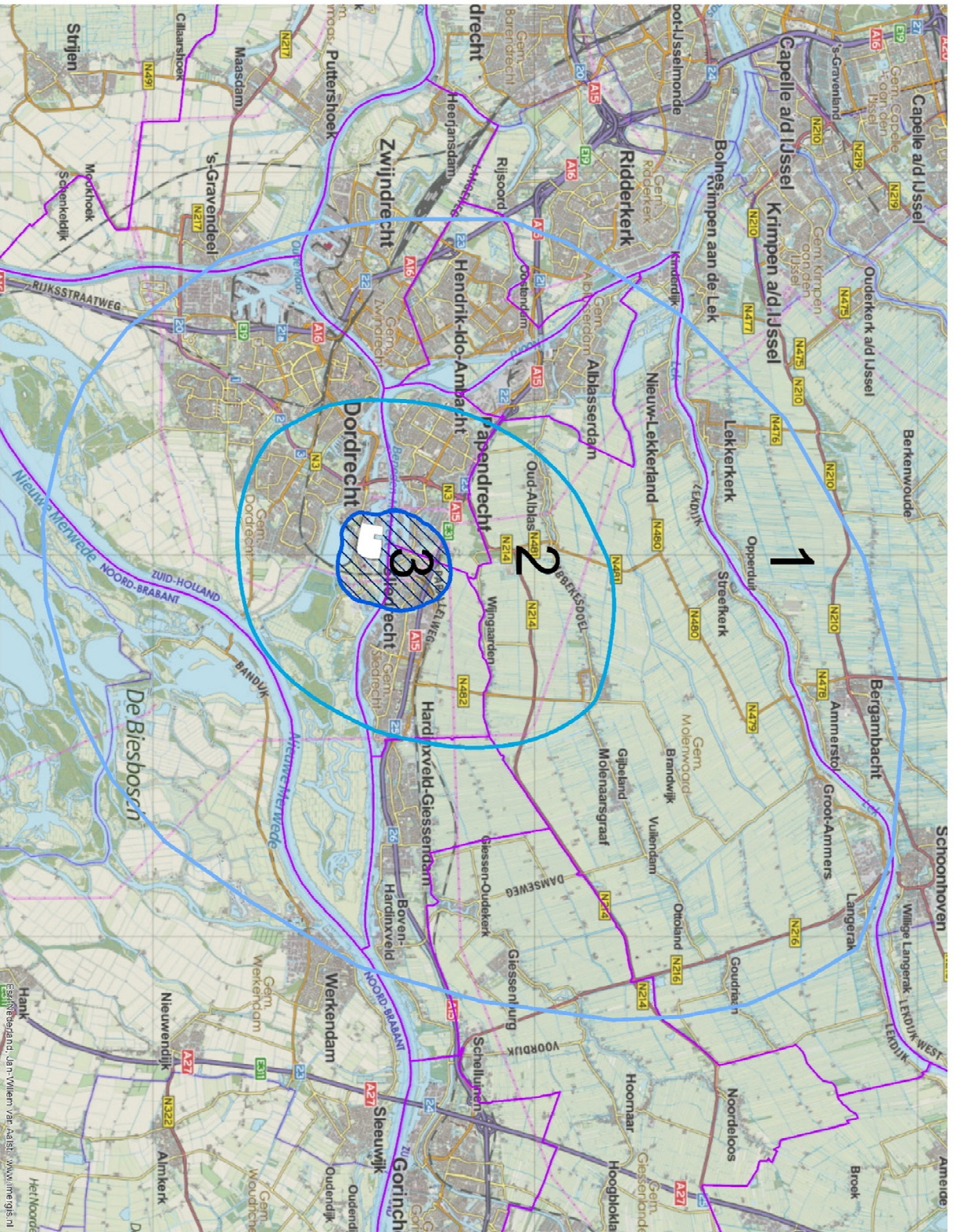
De deskundigengroep die deze handreiking mee heeft helpen opstellen is gestart met de voorbereidingen voor het aanvullend bodemdepositieonderzoek. In de komende periode (ongeveer zes tot negen maanden) zal uitgebreid grondwater- en grondonderzoek en optioneel slibonderzoek plaatsvinden binnen de in de bijlage geschetste contour. Met behulp van dit onderzoek wordt inzicht gekregen in een nader onderbouwde contour en het voorkomen van gehalten aan PFOA en GenX in grond en grondwater. Op basis van deze resultaten zal onderhavige handreiking worden geëvalueerd.

Bijlage: Voorlopige inschatting van zone met licht verhoogde gehalten PFOA (en GenX) in de grond en vermoedelijke zones van gelijke bodemkwaliteit t.a.v. PFOA (en GenX).

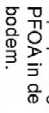

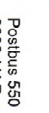
⁵ GenX is een stoffengroep die bestaat uit meerdere stoffen. Voor bodemonderzoek worden de stoffen FRD902 en FRD903 aangehouden.

⁶ Onderzoek naar indicatieve waterkwaliteitsnormen voor stoffen in de GenX technologie RIVM 2017-0045

**Voorlopige inschatting zone met licht verhoogde gehalten PFOA (en GenX)
in de grond en vermoedelijke zones van gelijke bodemkwaliteit t.a.v. PFOA (en GenX)**

Legenda

- Contour luchtonderzoek RIVM 2016
- Oplegend gehalte PFOA in de bodem.
- 1
- 2
- 3
- Gemeentegrens
- Terrain Chemours

Postbus 550
3300 AN Dordrecht
Telefoon: 078-770 8585
www.ozhz.nl

0 1 2 4 Km

N